

Л. Й. Петришин, Тернопільський державний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИШУ

Петришин Л. Й.

Формування креативності майбутніх соціальних педагогів у навчально-виховному процесі вишу

У статті на основі проведеного теоретико-методичного аналізу проблеми дослідження розглянуто процес формування креативності у навчально-виховній діяльності вишу; подано аналіз ефективних форм, для реалізації творчого складника в структурі підготовки майбутніх соціальних педагогів, лекцій, семінарів, занять самостійного характеру; описано блокову структуру самостійної роботи студентів, яка була спрямована на самоактуалізацію, саморозвиток, самореалізацію креативних умінь і навичок майбутніх соціальних педагогів у професійній діяльності; означено основні змістові складники „Щоденника креативізації” які передбачали: визначення власного креативного потенціалу та креативних здібностей, особистісні рекомендації щодо формування креативної особистості, укладання програми формування креативності, продукування креативних ідей у соціально-педагогічній сфері.

У науковій статті на основі аналізу наукових положень про ефективність навчально-виховного процесу вишу також визначено актуальні форми та методи, що слід використовувати у процесі формування креативної особистості МСП

Ключові слова: формування, творчість, креативність, процес формування креативності, майбутні соціальні педагоги, лекція, семінар, професійна підготовка.

Петришин Л. И.

Формирование креативности будущих социальных педагогов в учебно-воспитательном процессе вуза

В статье на основе проведенного теоретико-методического анализа проблемы исследования рассмотрен процесс формирования креативности в учебно-воспитательной деятельности вуза; представлен анализ эффективных форм, для реализации творческого компонента в структуре подготовки будущих социальных педагогов, лекций, семинаров, занятий самостоятельного характера; описано блочную структуру самостоятельной работы студентов, которая была направлена на самоактуализацию, саморазвитие, самореализацию

креативных умений и навыков будущих социальных педагогов в профессиональной деятельности; отмечено основные смысловые составляющие «Дневника креативизации» предусматривающие: определение собственного креативного потенциала и креативных способностей, личностные рекомендации по формированию креативной личности, составление программы формирования креативности, продуцирования креативных идей в социально-педагогической сфере.

В научной статье на основе анализа научных положений об эффективности учебно-воспитательного процесса вуза также определены актуальные формы и методы, следует использовать в процессе формирования креативной личности МСП.

Ключевые слова: формирование, творчество, креативность, процесс формирования креативности, будущие социальные педагоги, лекция, семинар, профессиональная подготовка.

Система підготовки майбутніх спеціалістів будується на закономірностях педагогічного процесу і передбачає створення оптимальних педагогічних умов, найважливіші з яких: наявність замовлень на підготовку спеціалістів здатних приймати креативні рішення; забезпечення єдності теоретичної та практичної підготовки; організація процесу підготовки як формування професійно-ціннісного ставлення до освоєння нового виду діяльності; удосконалення науково-методичного забезпечення цієї підготовки.

Окрім того, сучасний стан розвитку суспільства в Україні вимагає від професійної освіти творчої зорієтованості навчально-виховного процесу, певної новизни, яка спричиняє формування креативної особистості, здатної до креативної діяльності та творчого пошуку в професійній сфері. Поряд із цим метою сучасної освіти є формування конкурентноспроможного фахівця своєї сфери, здатного втілювати креативний та інноваційний складники в професійну діяльність. На підставі цього, однією з вимог до реалізації окресленої мети є упровадження в навчальний процес креативного підходу та педагогічних технологій, що регламентуватимуть формування креативної особистості в процесі фахової підготовки.

З огляду на сказане мета статті полягає проведенні науково-теоретичного аналізу проблеми дослідження, формування креативності майбутніх соціальних педагогів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

Під час організації педагогічного процесу, спрямованого на формування креативної особистості майбутнього соціального педагога, потрібно переосмислити та видозмінити зміст професійної підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери. Крім цього, доцільно змінити всі складники, що визначають стан навчально-виховного простору вишу, а також означити конкретні форми та методи його організації, створити відповідну навчально-матеріальну базу, тобто адаптувати педагогічні технології до процесу формування креативності МСП, що дасть змогу найбільш ефективно реалізувати поставлені завдання під час об'єкт-суб'єктної взаємодії МСП і викладачів та науково-педагогічних працівників вишу. Зауважимо, що в процесі формування креативної особистості слід надавати перевагу методам та формам, що мають творчий та дослідницький характер і тісно взаємодіють із напрямками теоретичної, методичної й особистісно-професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Найбільш ефективними для реалізації творчого складника в структурі підготовки майбутніх соціальних педагогів є лекції, семінари, практичні заняття та науково-дослідна й педагогічна практика. Поряд із цим слід використовувати як виховні, так і психологічні форми, які будуть актуальними у формуванні креативного майбутнього соціального педагога.

Оскільки лекція є найважливішою формою організації навчального процесу вишу і сприяє реалізації мотиваційного складника під час опанування креативними знаннями та креативною діяльністю в професійній сфері, активізації діяльності майбутніх соціальних педагогів, ми вважаємо за доцільне використовувати проблемні лекції, лекції з продукуванням креативних ідей, лекції-майстерні, лекції-інтерактиви, лекції-прес-конференції. Названі види лекцій підвищуватимуть аналітико-синтетичну діяльність об'єкта (майбутніх соціальних педагогів), допомагатимуть у продукуванні креативних ідей, надаватимуть креативні знання, в основі яких лежатиме креативний пошук вирішення соціально-педагогічної проблеми з подальшою реалізацією креативної компетентності з фаху. У науковій теорії встановлено, що лекції різного виду належать до неімітаційних методів, які зумовлюють активізацію творчо-пізнавальної діяльності тих, хто навчається, а також зазначено, що

лекція має бути гнучкою, диференційованою, її слід проводити з урахуванням особливостей вивчення предмета й специфіки аудиторії та психолого-педагогічних закономірностей процесу пізнання [7, с. 6]. У контексті нашого дослідження зміст проблемної лекції витлумачуємо як побудову проблемної ситуації, яку здійснює викладач. Ця проблемна ситуація в об'єкт-суб'єктній взаємодії стимулюватиме майбутніх соціальних педагогів до вияву креативної ініціативи під час репрезентації креативно нестандартного вирішення соціально-педагогічної проблеми та до позитивної мотивації оволодіння креативною діяльністю. Застосування проблемних лекцій під час формування креативної особистості МСП полягатиме в дотриманні таких *вимог до будови проблемної ситуації*: інформація, яка потребуватиме вирішення, має бути різносторонньою та спонукати студента реалізувати власні ціннісні орієнтації у репрезентації власної креативної ідеї; проблема, що потребує креативного вирішення повинна відповідати навчальному процесу; проблема повинна породжувати креативну ініціативу МСП, давати змогу репрезентувати креативно-нестандартне вирішення [3; 4; 9].

Проблемні лекції слід використовувати під час вивчення таких нормативних дисциплін для „бакалавра соціальної педагогіки”: „Педагогіка обдарованості”, „Основи корекційної педагогіки” та „Соціально-педагогічна робота в громаді”. Сьогодні однією з актуальних є лекція із вбудованими паузами, яку в цьому науковому дослідженні ми адаптували й у подальшому називатимемо *лекція з продукування креативних ідей*. Цей вид лекцій передбачає швидку зміну уваги студентів, яка своєю чергою змінює вид діяльності з метою активізації творчого мислення та розумової діяльності студентів. Лекції, які спрямовані на продукування креативних ідей, зорієнтовані на підвищення ефективності навчального процесу та внесення в нього творчого складника, що спонукає до появи усвідомлених мотивів (вияву креативної ініціативи, прагнення креативної самореалізації, репрезентування креативного вирішення проблеми) у проведенні лекції з фаху. Водночас лекції, які спрямовані на продукування креативних ідей, ми будували на науковій теорії дослідника В. Просецького, який, розглядаючи природу інтелектуальної творчості в аспекті перетворення потенційної креативності в реальну,

відзначив, що креативність є поєднанням наслідування, творчого наслідування, репродуктивного наслідування і справжньої творчості, які ґрунтуються на креативній ідеї [8]. У ході лекцій ми використовували паузи, які надавали можливість майбутнім соціальним педагогам продукувати креативні ідеї для розв'язання поданих у лекції ситуативних завдань соціально-педагогічного характеру. Лекції цього типу ми використовували у вивченні дисциплін нормативного характеру для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр соціальної педагогіки”, зокрема „Педагогіки сімейного виховання”, „Основи сценарної роботи соціального педагога”, „Основи красномовства”. Так, наприклад, у курсі „Педагогіка сімейного виховання” вивчення теми „Сім'я у системі виховних інститутів: робота соціального педагога з батьками” студентам пропонували три паузи від 5-ти до 10-ти хвилин для продукування креативних ідей, які характеризували б особливості роботи соціального педагога з сім'єю в різних видах виховних інститутів. У паузі студентам репрезентували слайдові зображення трьох виховних інститутів: сім'я, родина, навчальні заклади. Студенти, майбутні соціальні педагоги, у вигляді аналітичної таблиці повинні були репрезентувати креативні ідею щодо роботи з сім'єю в кожному із означених виховних інститутів.

У формуванні креативної особистості слід забезпечити креативну взаємодію викладача як суб'єкта та майбутніх соціальних педагогів як об'єктів за допомогою лекцій-майстерень, які слід використовувати під час опанування курсів освітньо-кваліфікаційного рівня „спеціаліст соціальної педагогіки” циклу навчальних дисциплін фахової підготовки, зокрема „Технології професійного спілкування”, „Інноваційні технології у соціально-педагогічній діяльності”. Лекції-майстерні спонукають студентів до творчих пошуків, розвитку творчого мислення, креативності, а отже, формування себе як креативної особистості фахівця соціальної сфери. Лекції-майстерні передбачають 20 хвилин вільного обговорення теми, а також майстерного репрезентування креативної ідеї на основі отриманих креативних знань та використання технік креативності, що попередньо були вивчені на початку лекції, відтак відбувалось узагальнення матеріалу. Тематика лекцій-майстерень повинна вирізнятися попередньою підготовкою теми лекції спільно із групою

студентів: лектор-викладач окреслює важливі ключові аспекти теми, що повинні містити творчий характер, а майбутні учасники лекції, які будуть продукувати ідеї на базі вивченого, повинні обміркувати тему та зробити необхідні нотатки для її вільного обговорення та обґрунтування власної креативної пропозиції практичного характеру.

У науковій теорії виділено три види лекцій-майстерень: тематична, демократична та експериментальна. Тематичну та експериментальну лекцію слід використовувати у процесі вивчення курсу „Інноваційні технології у соціально-педагогічній діяльності”, а демократичну форму лекції-майстерні – у вивченні предмета „Технології професійного спілкування”. Тематичну лекцію-майстерню здебільшого слід використовувати під час вивчення першого теоретичного модуля з курсу „Інноваційні технології у соціально-педагогічній діяльності”. Зауважимо, що робота студентів, майбутніх соціальних педагогів, повинна передбачати корегування продукованих креативних ідей інноваційного характеру, а сам процес лекції повинен спрямовуватися на дискусійне обговорення креативної пропозиції та прийняття або відхилення креативної форми вирішення соціально-педагогічної проблеми.

Експериментальну лекцію-майстерню слід використовувати у другому модулі курсу „Інноваційні технології у соціально-педагогічній діяльності”. Ця лекція повинна бути зорієнтована на використання креативних технік, що сприяють розвитку в студентів, майбутніх соціальних педагогів, креативного мислення, нестандартного бачення проблеми, продукують креативні варіанти вирішення проблеми, а лектор-викладач вислуховує усі варіанти вирішення соціально-педагогічних проблем і вкінці лекції вказує на позитивне і негативне, що озвучили студенти під час опанування креативних технік. Особливістю інтуїтивних креативних технік є те, що за нетривалий період усно або письмово можна генерувати чимало творчих ідей та асоціацій. Ці методи найбільше підходять для роботи в групах, позаяк одна ідея зумовлює іншу. У цьому разі задіюється асоціальна карта, яка передбачає подальшу творчу діяльність у вирішенні професійних проблем.

Загалом ми визначили такі основні правила в роботі з інтуїтивними техніками: будь-яка ідея в креативному процесі корисна; у пошуку ідей не

можна давати жодних оцінок; ніхто із учасників не має права авторства на ідею; чим більше ідей висловлюють, тим краще це для вирішення проблеми.

Дискурсивні креативні техніки характеризуються системним підходом. Ці техніки дають змогу чітко проаналізувати проблему, вивчити її найменші деталі, охопити проблему повністю, творчо підійти до неї та розробити конструктивне її вирішення.

Комбіновані креативні техніки об'єднують елементи як інтуїтивних, так і дискурсивних технік. Вони поєднують фази інтуїтивного збору інформації, творчих ідей з етапами логічного та структурованого творчого мислення особистості.

Демократичну лекцію-майстерню слід використовувати в опануванні майбутніми соціальними педагогами курсу „Технології професійного спілкування”. Названа техніка зорієнтована на використання та практикування в лекції брейн-стормінгу (мозкового штурму) та кейс-методу. Під час лекції викладач є провокувальником креативної діяльності студентів, майбутніх соціальних педагогів, і спричиняє в оволодінні темою обмін думками й позиціями, що суперечать певним канонам, нормам, умовам, які своєю чергою і є основою провокування та спонукання до пошуку креативних рішень проблеми, креативної ініціативи та креативної самореалізації.

Позитивний ефект лекцій-майстерень полягає: *в активізації творчих здібностей студентів; в реалізації принципів творчого самовираження та самореалізації особистості й формування креативної позиції; в розвитку інтересу до предмета, зокрема, його творчого характеру в пасивних студентів; в забезпеченні активізації, внутрішньої мотивації, зокрема, професійних мотивів (репрезентація креативного вирішення проблеми, креативна професійна самореалізація); в забезпеченні творчої стратегії в процесі викладання, засвоєння й підвищення якості викладання навчального матеріалу; у створенні позитивних умов для творчо-креативної об'єкт-суб'єктної взаємодії; в опануванні креативними вміннями й навичками на базі отриманих креативних знань.*

У сучасному освітньому просторі також широко використовуються для підготовки фахівців соціальної сфери інтерактивні лекції зі застосуванням

інтерактивних технологій. Ці лекції використовують для забезпечення активної участі студентів у навчальному процесі та наданні їм можливості обговорювати певні спільні моменти; водночас мультимедійні технології дозволяють студентів сприймати інформацію одночасно кількома органами чуття. Змістовно наповнені інтерактивні лекції зі застосуванням мультимедійних технологій навчання слід використовувати в оволодінні дисциплін самостійного вибору, зокрема „Креативна педагогіка”, „Соціально-педагогічні інновації в процесі формування професійних компетенцій” для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр”. Під час їх проведення ми пропонуємо студентам переглянути відеоінформацію, яка містить елементи анімації та демонструє основні змістові складники предмета „Креативна педагогіка”: *місце креативної педагогіки в системі наук, категоріальний апарат креативної педагогіки, основні підходи до проблеми креативності в пізнавальній та професійній діяльності, методи та засоби активізації творчого мислення в навчанні, формування креативної особистості як конкурентноспроможного фахівця соціальної сфери.* У ході інтерактивних лекцій із названих курсів, розглядаючи креативну педагогіку, слід спершу подати її визначення, потім формуємо категоріальний апарат, аналізуємо підходи, які супроводжуються демонстрацією слайдів. Зауважимо, що в основу слайдів покладено порівняння креативності та творчості, подано характеристику креативної особистості, описано модель креативності та креативного процесу, на основі яких і продукують креативні ідеї, приймають креативні рішення, розвивають креативні уміння і навички, виявляють креативну компетентність. Під час інтерактивних лекцій студенти мають змогу задавати питання, вести обговорення теми, висловлювати власні думки, застосовувати креативні здібності для знаходження інноваційних шляхів самореалізації і самоактуалізації особистості МСП як фахівця соціальної сфери.

Для опанування курсу „Соціально-педагогічні інновації в процесі формування професійних компетенцій” слід використовувати інтерактивні лекції зі застосуванням ігрових технологій, які повинні були виконувати кілька функцій: навчальну, самореалізувальну, розвивальну, соціалізувальну. У

навчальному процесі опанування курсу ми, зокрема, використовували такі педагогічні ігри, як розвивальні та соціалізувальні [9, с. 103]. Суть цих ігор полягає у формуванні в МСП позитивного ставлення до отриманих креативних знань, умінь і навичок та у виробленні готовності їх реалізації в професійному середовищі; саморегуляції та самоорганізації креативної діяльності, активному розвитку креативної компетентності для прийняття оптимально позитивних рішень у професійній сфері. Забезпечення найбільш оптимального результату формування в МСП креативності як професійно-особистісної властивості зумовило застосування лекції-прес-конференції для вивчення цих же курсів, які повинні були забезпечити: формування в студентів необхідності креативної діяльності у професійній сфері та її соціальної значущості; репрезентацію знань студентів за допомогою креативних технік, тактик, методик, що спричиняє ефективність креативної професійної діяльності соціального педагога; збагачення студентів, майбутніх соціальних педагогів, креативними знаннями в циклах професійної підготовки; репрезентацію креативних знань, умінь і навичок та застосування їх у соціальній сфері майбутніми соціальними педагогами у вигляді конференційних повідомлень, лекцій.

Для реалізації попередньо поставлених завдань студентам слід було підготувати конференційне повідомлення за означеною темою та розробити його мультимедійний супровід. Прес-конференція передбачала перегляд конференційних повідомлень на соціально-педагогічну тематику, зокрема, розв'язання соціально-педагогічних проблем за допомогою креативних технік, методик та технологій, застосовуючи які майбутній соціальний педагог мав виявити свою професійну компетентність як фахівець та студент освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр”.

Таким чином, адаптація та синтенція лекцій як основи педагогічної технології формування креативної особистості майбутніх соціальних педагогів дала нам змогу констатувати, що для бакалаврату слід використовувати здебільшого проблемні лекції з продукування креативних ідей, спрямовуючи їх здебільшого на те, щоб МСП отримали креативні знання та продукували на їхній основі креативні ідеї, пропозиції; для спеціалітету - використовувати адаптовані лекції-майстерні трьох видів (тематичну, демократичну,

експериментальну), які своєю чергою передбачали оволодіння студентами теоретичного та практичного навчального матеріалу, отриманого на основі креативних технік, методик, спрямованих на розвиток та оптимізацію креативних вмінь та навичок; для магістратури - використовувати інтерактивні лекції та лекції-прес-конференції, які базуються на отриманих у процесі бакалаврату креативних знаннях, а в процесі спеціалітету – уміннях і навичках, і були спрямовані на реалізацію креативної компетентності МСП у фаховій підготовці. Під час використаних та адаптованих лекцій слід звернути увагу на реалізацію таких *функцій*: інформаційної, що забезпечує формування системи знань про креативність; мотиваційної, що відповідає за розвиток мотиваційного складника, спрямованого на креативну діяльність МСП; розвивальної, яка відповідає за розвиток творчого мислення та спонукає в навчальній діяльності застосовувати креативні здібності.

Доцільно зазначити, що використання описаного виду лекцій сприятиме підвищенню ефективності в підготовці соціальних педагогів, формуванню в них бази знань про креативність, що становитиме основу креативної особистості майбутніх соціальних педагогів, здатних до креативної професійної діяльності.

У тісному взаємозв'язку з лекційними заняттями слід використовувати семінарські заняття, які допомагають вирішувати такі цілі: *навчально-пізнавальні цілі*, що забезпечували набуття практичних знань про креативність; *самоосвітні цілі*, що сприяли формуванню готовності до креативної діяльності майбутніх соціальних педагогів та виробленню стійкої соціальної позиції. Окрім цього, слід зауважити, що в процесі семінарських занять відбувається системне поглиблення та закріплення знань студентів(МСП) про особливості креативної діяльності в професійній сфері. Під час вибору семінарських занять для освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр”, „спеціаліст” та „магістр” слід керуватися загальнодидактичними вимогами, зокрема, доступністю, проблемністю, науковістю, єдністю форм і змісту [1; 3; 4; 6; 12].

Залежно від матеріалу лекційних занять і завдань, які викладач ставив перед собою, та для успішної реалізації формування креативної особистості майбутніх соціальних педагогів ми пропонуємо обрати такі видові форми

семінарів: *семінари-дискусії, семінари-бесіди (для ОКХ „бакалавр”)*, що будуть спрямовані на реалізацію таких *завдань*: забезпечення системного повторення, поглиблення і закріплення знань креативного характеру та знань МСП про креативність як особистісно-професійну властивість фахівця соціальної сфери; формування в студентів інтересів, спонукань та переконань про необхідність креативності як професійної властивості фахівців соціальної сфери; *семінар-практикум, семінар-тренінг (для ОКХ „спеціаліст”)*, що у своїй основі реалізуватимуть такі *завдання*: формування креативних умінь і навичок та уміння їх застосовувати в майбутній професійній діяльності; уміння використовувати креативні знання для вирішення професійних практичних завдань; *кейс-семінар та семінар-сценарій (для ОКХ „магістр”)*, які регламентуватимуть вирішення таких *завдань*: уміння оптимально використовувати теоретичні знання про суть креативної діяльності та системно застосовувати креативні уміння і навички в професійній сфері; реалізувати креативну компетентність у процесі соціально-педагогічної роботи.

Найбільш ефективними формами семінарських занять для МСП у процесі формування їх креативності ми вважаємо семінар-дискусію, семінар-тренінг та семінар-сценарій. Під час семінару-дискусії ми вважаємо за доцільне використовувати креативні техніки (*Біоніка, ПУЛ для письмового зібрання ідей, Метод кластерів, Метод галереї, Колективний блокнот*), які були спрямовані на досягнення таких результатів: майбутні соціальні педагоги вчилися чітко й логічно, комунікативно правильно формувати креативні ідеї, вміти їх аргументувати, вміти вислуховувати опонента та здобувати досвід креативної діяльності. Семінари-дискусії ми пропонуємо обрати в процесі вивчення таких нормативних дисциплін, як „Педагогіка обдарованості”, „Корекційна педагогіка” та „Соціально-педагогічна робота в громаді”.

Під час навчання студентів вищого освітньо-кваліфікаційного рівня „спеціаліст” ми пропонуємо використовувати *семінари-тренінги*, що повинні бути спрямовані на вирішення таких *завдань*: оптимізацію знань про креативність як особистісно-професійну властивість; формування креативних умінь і навичок, підтримання індивідуальних виявів креативної самостійності та активності в процесі продукування креативних ідей. У вивченні таких

навчальних дисциплін, як „Технології професійного спілкування” та „Інноваційні технології в соціально-педагогічній діяльності” необхідно використовувати такі *креативні тренінги*: „*Розвитку креативності С. Гініуса*”, „*Креативність та інновації*” *О. Кириченка*, „*Тренінг креативності*” *М. Нікульцевої*. У структурній побудові семінару-тренінгу слід застосувати групові тренінги, які найбільш ефективні у викладанні соціально-гуманітарних наук. Інтерпретуючи семінари-тренінги крізь призму формування креативного майбутнього соціального педагога, до їх основної частини слід долучати й такі методи, як дискусія, мозковий штурм, рольова гра, обговорення проблеми в мікрогрупі. Водночас слід дотримуватись пластичної структури побудови семінару-тренінгу, яка не регламентуватиметься обов’язковим порядком проходження.

Особливо важливим, на нашу думку, для формування креативності майбутніх соціальних педагогів у процесі професійної підготовки є використання розроблених семінарів-сценаріїв для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр”. Названа форма роботи повинна бути спрямована на виявлення креативної компетентності в професійній сфері та певну сценарну їх інтерпретацію у вирішенні соціально-педагогічних проблем різного характеру. У процесі використання семінарів-сценаріїв необхідно зреалізувати такі завдання: *активізувати методи стимулювання креативності; виявити бар’єри у формуванні креативності МСП; сформувати готовність застосовувати креативні знання, уміння і навички в професійній сфері; сформувати вміння реалізовувати креативну компетентність у професійній сфері*.

Варто наголосити, що семінари-сценарії слід регламентувати виявом практичного результату – *творчого розроблення сценічного характеру*, яке полягатиме в розв’язанні соціально-педагогічної проблеми та матиме профілактичний, корекційний, превентивний, виховний та розвивальний характер у різних соціально-педагогічних сферах. Цей вид семінарів необхідно застосовувати під час засвоєння дисциплін самостійного вибору, призначених для студентів-магістрів (магістрів соціальної педагогіки), зокрема: „*Креативна педагогіка*”, „*Соціально-педагогічні інновації в процесі формування*

професійних компетенцій”. Крім цього, можна послуговуватися сценічними розробленнями на таку тематику: „Сценарії соціальних дійств для різних вікових категорій школярів”, „Повір у себе” (зорієнтований на дітей з особливими фізичними потребами); „Кохання усім серцем – це природно” (для молоді), „Все починається з родини”, „Шануй неньку, шануй матір” (сімейне свято), „Бережи здоров’я з молодю” (для учнів старших класів), „Я такий – яким створив мене Господь” (захід із дітьми-інвалідами), „Почуй ближнього” (для дітей зі зниженим слухом). Конструюючи та інтерпретуючи семінари-сценарії, до їх структури необхідно долучати окремі компоненти арт-технологій, метод синектики та кейс-метод. Крім цього, побудова семінару-сценарію повинна відбуватися за такою *структурою*: *окреслення напряму сценічної дії; висунення креативної ідеї до побудови сценарію соціально-педагогічного характеру; прийняття сумісних ідей та здійснення їх аналізу; групування креативних ідей відповідно до структурних елементів сценарію (формулювання задуму сценарію, визначання епізодів сценарію, пошук кульмінаційного моменту, визначення конфлікту); конструювання сценарного плану (тема сценарію, ідея, основні епізоди, композиція, дійові особи, засоби театралізації, назва сценарію); визначення порядку епізодів сценарію та їх опрацювання; підведення підсумків.*

Зауважимо, що ефективність семінарів-сценаріїв у формуванні креативної особистості майбутніх соціальних педагогів вирізняється можливістю студентів виявити в сукупності та певному синтезі як креативні знання, уміння й навички, так і креативну компетентність.

Ми вважаємо, що описана інтерпретація семінарських занять у процесі формування креативності майбутніх соціальних педагогів під час фахової підготовки допоможе оптимізувати процес формування креативної особистості на різних рівнях та сприятиме поглибленню та практичному закріпленню знань про креативність як особистісно-професійну властивість фахівця соціальної сфери.

У процесі модернізації вищої професійної освіти передбачено підвищення якості самостійної роботи студентів у фаховій підготовці. Саме самостійна робота є компонентом навчальної діяльності студентів і вирізняється

саморозвитком, самоактуалізацією особистості в творчій самостійній роботі, передбачає у формуванні креативного спеціаліста здатність самостійно генерувати нові креативні ідеї, методики та технології, які нададуть змогу реалізувати креативну компетентність на практиці в професійній сфері. Науковці розглядають самостійну роботу як спосіб діяльності студента, здійснюваної власними силами, без стороннього впливу [1, с. 100; 2; 3; 4]. Ми розглядаємо самостійну роботу студентів, майбутніх соціальних педагогів, як творчу пізнавальну діяльність, що реалізується в процесі виконання творчих завдань креативного характеру.

У своїй практиці нами були використані кілька блоків самостійної роботи студентів, які були спрямовані на самоактуалізацію, саморозвиток, самореалізацію креативних умінь і навичок майбутніх соціальних педагогів у професійній діяльності. *Перший блок* присвячений репродуктивному виду самостійної роботи, мета якого полягала в ґрунтовному оволодінні навчальним матеріалом, спрямованим на засвоєння креативності як особистісно-професійної властивості. *Другий блок* регламентував творчий вид самостійної роботи, мета якого полягала в продукуванні креативних ідей, спрямованих на вирішення проблем та ситуацій соціально-педагогічного плану. *Третій блок* зорієнтовував студентів на креативну самостійну роботу, яка становила ускладнення „Щоденника креативізації”, який визначав основні форми й методи креативного зростання особистості МСП в професійній підготовці, а також визначав шляхи реалізації креативної компетенції студентів. Основні змістові складники „Щоденника креативізації” передбачали: визначення власного креативного потенціалу та креативних здібностей, особистісні рекомендації щодо формування креативної особистості, укладання програми формування креативності, продукування креативних ідей у соціально-педагогічній сфері. Завершальним складником „Щоденника креативізації” був визначений розділ з опису власних вражень майбутнього соціального педагога від творчої діяльності, отриманих у процесі пізнання себе як креативної особистості, самоактуалізації креативних особливостей та самореалізації креативної компетентності в професійній діяльності. „Щоденник креативізації” необхідно було репрезентувати на семінарських та практичних заняттях із

курсів „Педагогіка обдарованості”, „Креативна педагогіка” та „Інноваційні технології в соціально-педагогічній діяльності” і у процесі вивити та врахувати недоліки, конкретизувати поради з їх усунення в процесі формування креативної особистості майбутнього соціального педагога як фахівця соціальної сфери.

Для організації самостійної роботи майбутніх соціальних педагогів ми вважаємо за доцільне розробити навчально-методичні посібники в електронній формі, які допомагали б організовувати самостійну роботу МСП в процесі проходження практик. Основними *структурними компонентами* електронного навчально-методичного посібника ми пропонуємо означити такі: слайд-матеріали тематичного характеру; структура креативних технік, які можна було б реалізовувати на практиці для підвищення творчої та мотиваційної активності дітей та молоді; комплекс діагностичних методик для оцінки рівня творчої активності та креативного потенціалу. Використання навчально-методичних посібників в електронній формі забезпечить комплексний характер організації самостійної роботи майбутніх соціальних педагогів та допоможе їм у системному використанні креативних знань, оптимізації креативних умінь і навичок, реалізації креативної компетентності на практиці. Крім цього, матеріал, який зібрали б студенти, повинен носити творчий характер і бути використаним у процесі написання „Щоденників креативізації”, наукових статей, соціальних проектів.

Отже, сучасне суспільство потребує таких соціальних педагогів, які були б творчими особистостями, здатними породжувати креативні ідеї, креативно мислити, уникати стереотипів, знати, як уміло застосувати креативні уміння й навички у сфері професійної діяльності, вирізнялися креативною компетентністю у вирішенні соціально-педагогічних проблем, що і характеризує сучасного конкурентоспроможного фахівця соціальної сфери.

Реалізація та активізація процесу формування креативності майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах є необхідною умовою підвищення якості освіти та формування конкурентоспроможного креативного фахівця, забезпечить формування креативності в МСП, що надасть можливість на міцній науковій основі та за допомогою сформованої креативної

компетентності ефективно вирішувати професійні завдання, суттєво піднести рівень професійної підготовки фахівця соціальної сфери.

Література

1. **Алексюк А. М.** Педагогіка вищої школи : [курс лекцій] / А. М. Алексюк. – К. : ІСДО, 1993. – 220 с.
2. **Андреев В. И.** Педагогика творческого саморазвития : инновационный курс. Кн. 1 / Андреев В. И. – Казань : Казан. ун-т, 1996. – 567 с.
3. **Капська А. Й.** Ступенева система професійної підготовки фахівців соціально-педагогічної сфери / А. Й. Капська // Науковий часопис: серія 11. – К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова. – 2004. – 1(23). – С.19-29.
4. **Капська А. Й.** Технології соціально-педагогічної роботи: [навчальний посібник] / Безпалько О. В., Вайнола Р. Х., Капська А. Й. та ін. ; [за ред. проф. А. Й. Капської]. – К. : НДПУ, 2000. – 372 с.
5. **Купенко О. В.** Педагогічні методи розвитку студента як суб'єкта соціального простору / О. В. Купенко // Пробл. інж.-пед. освіти : зб. наук. пр. – Х., 2008. – Вип. 20. – С. 258–264.
6. **Міщик Л. І.** Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти / Л. І. Міщик ; Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя : Промінь, 1997. – 370 с.
7. **Огородник І. В.** Історія філософської думки в Україні : курс лекцій : навч. посіб. для вузів / І. В. Огородник, В. В. Огородник. – К. : Вища шк.; Знання, 1999. – 543 с.
8. **Просецкий В. А.** Психология подражания: автореф. дис. на соискание науч. степени д. психол. наук : спец. 19.00.01 „Общая психология, психология личности, история психологи” / В. А. Просецкий. – М., 1974. – 53 с.
9. **Підготовка соціальних педагогів та соціальних працівників в Україні в контексті Болонського процесу** // Матеріали Міжн. наук.-практ. Конф., 13-14 груд. 2007 року. – Чернівці : Рута, 2007. – 383 с.
10. **Тверезовська Н. Т.** Теоретичні та методичні основи розробки і впровадження інноваційних технологій у навчальний процес вищої школи / Н. Т. Тверезовська // Пробл. освіти : наук.-метод. зб. / М-во освіти і науки

України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – К., 2007. – Вип. 47. – С. 3–7.

11. **Творчість** і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: наукове видання / [за заг. ред. С. О. Сисоєвої]. – К. : КІМ, 2008. – 424 с.

12. **Харченко С. Я.** Соціально-педагогічні технології : [навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / С. Я. Харченко, Н. П. Краснова, Л. П. Харченко – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 552 с.

Petryshyn L. I.

Formation Creativity of Future Social Workers in the Educational Process of University

In the article on the basis of the theoretical and methodological analysis of research problems considered the process of formation of creativity in the educational activities of university; analysis for effective forms to realize the creative component in the structure of training future social workers, lectures, seminars, exercises independent character; describes the block structure independent work, aimed at self-actualization, self-development, self-realization of creative skills of future social workers in professional activities; is defined basic content elements “Diary kreatyvizatsiyi” which provided: defining their own creative potential and creative abilities, personal recommendations on fostering a creative personality, styling program for building creativity and production of creative ideas in the socio-educational field.

In a scientific paper based on the analysis of scientific position on the effectiveness of the educational process as defined by relevant university forms and methods to be used in the formation of a creative individual SMEs.

Key words: creation, creativity, creativity, creativity process of formation, future social workers, lecture, seminar, training.

Відомості про автора

Петришин Людмила Йосипівна – кандидат педагогічних наук, докторант ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, доцент кафедри соціальної педагогіки ТНПУ імені Володимира Гнатюка.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2014 р.

Прийнято до друку 30.05.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.